

Individuální styl – problém a řešení

PETR MAREŠ
(Praha)

K vývoji pojmání individuálního stylu

Koncept individuálního stylu patří k základním stavebním složkám, z nichž byla vybudována novodobá stylistika¹. Jeho bázi tvoří předpoklad vzájemných relací mezi stylovými rysy textů a charakteristikami lidského subjektu, který vystupuje jako jejich původce; v zásadě se tu navazuje na topos, pocházející už z antiky, podle něhož „způsob, jakým člověk mluví nebo píše, odhaluje jeho [lidskou] podstatu a jeho charakter“ (Haßler 2009: 997). Představa o povaze vztahů a závislostí mezi texty a individuem, jež je v pozici jejich korelátu, přitom ovšem ve stylistice prodělala dlouhý a značně komplikovaný vývoj; postupně se opouští důraz na biografický či psychologický aspekt, až např. v pojetí Miroslava Červenky už nefiguruje reálný autor; nýbrž fiktivní osobnost, „konstrukt, indikovaný způsobem utváření výtvoru“ (Červenka 1991: 259) a konstituovaný recipientem v procesu interpretace.

Názor, že individuu odpovídá specifický styl, se začíná šířit od 18. století; lze připomenout např. pregnantní výrok Gottholda Ephraima Lessinga obsažený v polemickém spise *Anti-Goeze* (1778): „Každý člověk má svůj vlastní styl, tak jako má svůj vlastní nos“ (Lessing 1996: 193–194; cit též in Haßler: 2009: 982)².

- ¹ Problematika individuálního stylu je natolik rozsáhlá, že ji nejde na ploše, která je k dispozici, ani zběžně načrtnout. V následujících úvahách se proto příkladově omezím především na český a německý odborný a kulturní kontext.
- ² Lessing pojímá styl jako projev přirozenosti daného člověka nutně determinující jeho verbální aktivitu. Důležitější je však pro Lessinga způsob myšlení, jenž se podle jeho přesvědčení prosazuje nezávisle na stylu: „Záleží málo na tom, jak píšeme, ale mnoho na tom, jak myslíme“ (Lessing 1996: 194; cit. též in Haßler 2009: 982).

Rozvoj konceptu individuálního stylu je pak podnícen romantickou oslavou génia, která vedla k vyzdvížení originality do čela hierarchie textových hodnot, k tomu, že kritériem kvalit textu se stalo to, nakolik vystupuje jako „výraz ‚niterné jedinečnosti‘“, jež je schopna produkovat nový, dosud nevídaný způsob vyjádření (Gumbrecht 1986: 752; zvýraznil G.). Dalším a neméně důležitým činitelem podporujícím sepětí pojmu stylu a individua se stal způsob, jakým se formovala diferenciací novodobé jazykovědy na dílčí disciplíny. Němečtí lingvisté 19. století (K.W.L Heyse, Heymann Steinthal), inspirovaní Hegelem, navrhli dělení založené na strukturaci podle triády obecné – zvláštní – jedinečné (resp. lidský duch vůbec – národní duch – individuální duch); k výzkumu obecných vlastností jazyka a výzkumu národních jazyků byla připojena stylistika jako ta složka jazykovědy, která se zaměřuje na osobitost řeči jednotlivce (srov. Trabandt 1986: 169). V této tradici pak pokračovala tzv. idealistická stylistika Karla Vosslera a Lea Spitzera; pro Spitzera se hlavním předmětem zájmu staly „systémy výrazu, které si vytvořily vynikající osobnosti ve svém individuálním jazyce“ (Spitzer 1961: IX).

S rozvojem systematicky založené jazykovědné stylistiky v první polovině 20. století (výrazně propracovávané např. v rámci Pražské školy) se ale individuální styl vytrácí z centra pozornosti, stylistiku idiosynkratickou zastihuje stylistika generická, která chce primárně popisovat obecněji rozšířené, opakující se, ustálené způsoby vyjadřování (k terminologii srov. Lecercle 1993: 14). Např. Bohuslav Havránek ve známém výroku z roku 1942, v němž popisuje zásady stylové organizace textů, zdůrazňuje zásadní roli konvencí, a i když uznává existenci individuálního stylu (ovšem jako zvyklosti, nikoli jako výrazu originality), soustřeďuje se především na zvyklosti interindividuální:

Tato organizace není zpravidla jedinečná, nýbrž podléhá zvyklostem a konvencím, neboť její způsoby mohou sice být jedinečné, ale to je případ zcela zvláštní; častěji jsou zvyklostní. Je-li způsob ten zvyklostí individuální, jde o styl individuální (neboli subjektivní), je-li zvyklostí interindividuální, je dán konvencí a jde o styl konvenční (funkční anebo objektivní). Tyto konvence [...] jsou určovány především záměrem (cílem) projevu, jeho způsobem (promluva vnitřní – projevená; mluvená – psaná) a situací (Havránek 1963: 64).

Je příznačné, že Havránek i další představitelé lingvisticky orientované větve Pražské školy se otázkám individuálního stylu spíše vyhýbali a v zásadě je přenechávali literární složce školy. Její hlavní aktér Jan Mukařovský se ovšem výzkumům specifických rysů individuálního vyjadřování věnoval opakovaně; zajímavé je, že jeho raná studie o próze Boženy Němcové (1925) se uplatňovanými postupy značně přibližuje k metodám, které používal Leo Spitzer v rámci

idealistické stylistiky (Mukařovský 1948a). Zároveň se Mukařovský, jak ukazuje jeho studie *Masaryk jako stylist* z roku 1932 (Mukařovský 1948b) zabýval i individuálním stylem v oblasti textů neumeleckých³.

Další vývoj názorů dokládá např. koncepce Karla Hausenblase, který soustředění na individuální styl odmítl jako přístup příliš úzký a ve svém náčrtu stylové systematiky tento styl přiřadil k zobecněním nižšího stupně a učinil z něho jednu z mnoha položek v soustavě obecných stylů (Hausenblas 1995: 233, 238).

Problematický status individuálního stylu

I když v průběhu let bylo napsáno (a nadále vzniká) nemalé množství analýz stylu textů spjatých osobou svého původce, a tedy explicitně či implicitně operujících s tím, co se označuje jako individuální styl, je status daného pojmu v rámci současných stylistických zkoumání evidentně nesamozřejmý a problematický. Otázky týkající se pozice individuálního stylu lze formulovat např. takto:

Můžeme doložit, že individuální styl jednotlivých pisatelů a mluvčích opravdu existuje a že se neopíráme jen o intuitivní představu, podle níž jedinečnosti každé lidské bytosti odpovídá jedinečnost jejího verbálního vyjadřování?

Jak je možno odlišit, co v textech skutečně spadá do sféry individuálního stylu, a co je naopak součástí stylů jiných?

Jaký (a jak rozsáhlý) textový materiál je potřebný k tomu, abychom byli schopni určit podobu individuálního stylu, a jaké postupy jsou pro jeho analýzu adekvátní?

Jak lze dospět k tomu, aby výsledkem (třeba velmi důkladného) výzkumu individuálního stylu nebylo jen několik triviálních zjištění?

Jednu z možných reakcí představuje záporná odpověď na první otázku, tedy přístup obdobný tomu, jak se před několika desetiletími se stylem jako takovým vypořádal Bennison Gray. Problémy se stylem je podle Graye třeba vyřešit uznáním toho, že styl je ve stejném postavení jako éter, s nímž operovala fyzika 19. století; jako entita, jejíž existence nebyla nikdy prokázána, si tak zaslouží pouze to, aby byla vyškrtuta ze soustavy odborných pojmů (Gray 1969: 108–110).

Takový postoj ve výrazné míře uplatnil německý badatel Christian Grimm v pojednání s výmluvným názvem *Zum Mythos Individualstil* (Grimm 1991). Grimm ve své práci podává – na základě důkladné excerpce a s využitím

3 Problémům individuálního stylu se pak věnovali i někteří badatelé, kteří na Mukařovského v pozdější době navazovali (srov. Červenka 1991, 1995; Jankovič 2005).

kvantitativních metod rozboru – popis způsobů užívání jazykových prostředků v souboru literárních i neliterárních textů Thomase Manna a výsledky porovnává s díly dalších německých autorů. Z dlouhé řady pozorování mu vyplývá závěr, že nelze najít prostředky, jež by svým výskytem a frekvencí charakterizovaly celý sledovaný soubor Mannových textů a jež by zároveň Manna zřetelně odlišovaly od autorů, s nimiž je srovnáván (Grimm 1991: 272–273). Vývody, k nimž Grimm dospěl, nemusíme brát jako zcela přesvědčivé. Lze mít námitky proti jeho zřetelné tendenci k atomizaci, k izolovanému sledování jednotlivých prostředků bez zřetele ke kontextu, i proti tomu, že se soustřeďuje především na jazykové jevy, jež v textech nevystupují do popředí a jež mohly být užívány spíše mimochodem a bez uplatnění vědomé volby⁴ (jde např. o psaní středníku, o fakultativní koncovku *-e* v dativu některých substantiv, frekvenci slovních druhů nebo délku vět).

Na druhé straně vystupuje Grimmovo radikální řešení problému s individuálním stylem jako podnět k uvažování o tom, jaké další možnosti se zde otvírají a jak lze s vědomím sporných bodů uchovat tento koncept jako jednu z produktivních složek současné stylistiky.

Možné přístupy k individuálnímu stylu

Vycházíme-li z vazby individuálního stylu na textovou produkci lidského individua, můžeme z toho odvodit, že individuální styl zahrnuje ty způsoby zacházení s jazykovými (případně, podle rázu vymezení stylu, i mimojazykovými) prostředky, které se projevují v celku této produkce. Pokud bychom to chtěli důsledně respektovat, dostali bychom se ovšem do neřešitelných potíží. Po technické stránce je prakticky nemožné získat a analyzovat – zpravidla neobyčejně rozsáhlý – komplex textů, které jedinec v rozmanitých komunikačních situacích vytvoří, mj. i proto, že velká část daných textů není fixována a uchovávána. Jako pokus vyrovnat se s tímto problémem může vystupovat uplatnění principu reprezentativnosti – je stanoven soubor textů (případně i text jediný), kterému je přisouzena schopnost zastupovat celek, s nímž nelze disponovat. Analýza vybraného segmentu je pak prezentována jako analýza individuálního stylu. Kritéria pro určení toho, co je reprezentativní, ovšem nepochybně tvoří neuralgický bod takového postupu.

4 Zde se samozřejmě vynořuje otázka, zda je individuální styl primárně vytvářen záměrným stylizačním úsilím, nebo naopak formulacemi vznikajícími automaticky, bez kontroly ze strany vědomí.

V teoretické rovině vzniká otázka, zda bychom při možnosti zkoumat celý komplex často velmi rozmanitých textů vytvořených jedincem (textů psaných a mluvených, veřejných a soukromých, textů s různými funkcemi, atd.) našli nějaké společné „jádro“, invariant, který by poukazoval na jednotící působení individua, resp. zda by tento invariant zahrnoval něco víc než pár zcela banálních vyjadřovacích zvyklostí. Tak se ale zároveň prosazuje uvědomění si faktu, že texty jsou formovány mnoha různými činiteli a nejsou determinovány pouze individuem. Záleží pak na tom, jakou hierarchii daných činitelů předpokládáme. Jsou-li, jak je to typické pro tzv. generickou stylistiku, za rozhodující pokládány nadindividuálně působící složky komunikace, dostáváme se k představě mantinelů, které vymezují prostor pro uplatnění individuální osobitosti⁵. Nadřazené styly, primárně styly funkční, z tohoto hlediska umožňují individuálním stylům jednotlivých mluvčích či pisatelů větší nebo menší míru rozvinutí, od zcela minimální, jak je tomu v případě stylu administrativního, až po míru podstatnou, pokud texty přísluší ke stylu uměleckému (srov. Lerchner 2002: 70). Individuální styl pak nemá ve všech textech rovnocennou podobu: někde je redukován, „utlačený“, jinde naopak jsou omezení menší (i když vždy existují), a vlastně až v takových případech je individuální styl plně hoděn zkoumání. Tyto aspekty se výrazně prosazují např. v reflexích Miroslava Červenky. Červenka zdůrazňuje, že „v rámci komunikátů s mimoestetickou funkcí“ jsou „stylistické jevy označujícími pro významy spjaté s předem danými rámci komunikátu“ a „individuální stylová aktivita [hraje] doprovodnou úlohu“ (Červenka 1991: 249–250). Nebo vyhraněně formulováno z opačné strany:

Individuální styl je spjat se svobodou, tj. s možností svobodného výběru. V případě básnického díla je tato svoboda stupňována tím, že „předmět“, k němuž promluva míří, není předem dán, ale vytváří se až spolu s promluvou. [...] Volba vyjadřovacích prostředků není [...] beze zbytku určována např. výstižností (v dosahu referenční funkce), odstíněním exprese nebo účinností apelu (Červenka 1995: 224).

S tímto postojem souvisí dobře patrná selektivnost výzkumů individuálního stylu. I když předpokládáme, že specifická ve vyjadřování přísluší každému jedinci, evidentně platí, že za předmět analýz jsou primárně vybírány texty, které ve svém stylovém ztvárnění slibují originalitu a kreativnost. Tradiční požadavek originality individuálního stylu, jeho odlišnosti od všeho, co bylo formulováno dříve, se tak

5 „[...] různé funkční styly poskytují odlišné možnosti při výběru jazykových prostředků“ (Jelínek 2006: 37).

evidentně stále prosazuje proti případům, kdy se v textech jednotlivých autorů projevují jen určité variace ve vyjádření, které lze vztáhnout k individuální zvyklosti. Tak v české stylistice existuje značné množství rozborů stylu literátů, i když někdy se pozornost obrací nejen na jejich umělecké texty (Božena Němcová, Jan Neruda, bratři Čapkovi, Vladislav Vančura, Karel Poláček, Marie Majerová atd.), ale mnohem méně je studií o stylu autorů textů odborných (vedle už zmiňované práce Jana Mukařovského o Masarykovi lze připomenout článek Karla Hausenblase o stylu lingvisty Jana Gebauera – Hausenblas 1991) a spíše jen okrajově je sledován třeba individuální styl publicistů (Junková 1996).

Závažný dosah pro výzkum individuálního stylu má opozice mezi dvěma obecnými přístupy, které můžeme označit jako pojetí redukcionistické a pojetí komplexní⁶. V prvním případě individuální styl vystupuje jako určitá esence, ke které dospějeme, když odfiltrujeme ty stylové rysy, jež individuální sféru překračují. Žadoucí by proto z tohoto hlediska bylo postupně identifikovat a oddělit to, co přísluší k funkčnímu stylu, co je dáno např. stylem veřejných textů a stylem psaných textů či stylem žánrovým, ale i to, co je možno přiřadit např. k tzv. subjektivním stylům (styl mužský a ženský, styly věkové atd.) a rovněž k nadindividuálním stylům determinovaným časově a kulturně (styl uměleckého či vědeckého směru nebo školy, styl generační, styl dobový). Výsledkem této série aktů „očišťování“ by se pak mělo stát postižení toho, co je skutečně podmíněno osobitostí jedince. Problémy spojené s takovým pojetím jsou ovšem zřejmé; na jedné straně ono odfiltrování stylových rysů, které individuum přesahují, je možné spíše v teoretické rovině než v analytické praxi, na straně druhé hrozí nebezpečí, že výsledkem celého procesu zkoumání bude jen „ubohý zbytek“ (Lerchner 2002: 71), resp., jak už bylo výše uvedeno, popis několika banálních vyjadřovacích zvyklostí.

Při uplatnění komplexního pojetí je původce textů brán jako subjekt, který vlastním způsobem využívá stylové možnosti a nabídky, s nimiž může operovat a jimž se zároveň musí přizpůsobovat⁷, nejde tak primárně o odlišení toho, co je vázáno pouze na něj, a toho, co je rozšířeno interindividuálně. Individuální styl se potom jeví jako určitý protějšek idiolektu. Je-li idiolekt „soubor jazykových

6 K této problematice srov. podnětné úvahy (byť poněkud zastřené dobovou filozoficko-politickou frazeologií) ve studii Gottharda Lerchnera z roku 1980 (Lerchner 2002).

7 Jak zdůrazňuje Milan Jelínek, základní postup pro poznání tohoto individuálního využívání stylových možností a nabídek představuje komparace s funkčně a tematicky blízkými texty dalších autorů (Jelínek 2006: 37).

prostředků, jimiž osoba disponuje“, vzniká individuální styl „výběrem a organizací těchto idiolektických proměnných pro vždy situačně a funkčně determinované promluvy“ (Lerchner 2002: 75). Tím také dochází k tomu, že důležité je spíše komunikačně podmíněné a současně jedinečné propojení rysů skutečně individuálních a rysů nadindividuálních, nikoli snaha o jejich vzájemné oddělení.

Konečně je při zkoumání třeba respektovat fakt variantnosti a proměnlivosti individuálního stylu, jak v aspektu synchronním, tak (a především) v aspektu diachronním. Subjekt, k němuž se individuální styl vztahuje, se z tohoto hlediska vyznačuje – ve smyslu rozlišení podaného Paulem Ricoeurem – spíše ipseitou než identitou⁸. Necharakterizuje ho neměnné trvání, ale je vystaven času, v němž se proměňuje. Jako příklad toho, že styl textů vytvořených jedním autorem může nabývat zcela odlišných podob, lze uvést dvě ukázky z díla klasika české poezie 19. století Jana Nerudy. První ukázka – úryvek z básně č. 46 – pochází z Nerudovy prvotiny *Hřbitovní kvítí* (1858), druhá je počátkem básně *Jen dál!* z posmrtně vydané sbírky *Zpěvy páteční* (1896).

Z Kateřinek dlouhý tah se,
černý tah se vleče –
co se vleče,
neuteče (Neruda 1951: 69).

Z bouřného času jsme se narodili
a krok za krokem v bouřných mračcích jdem
vstříc hrdě vznešenému svému cíli,
šij klonice jen před svým národem (Neruda 1951: 525).

Při porovnávání daných básní nenacházíme s výjimkou uplatnění veršové struktury takřka žádné společné rysy. V prvním případě se prosazuje lakoničnost vyjadřování, volba slov a frází typických pro běžnou komunikaci, je tu zřejmý sklon k distancovanému pohledu vnějšího pozorovatele, který chce i provokovat demonstrativní absencí citového postoje (verše podávají popis pohřebního průvodu); druhou ukázkou naopak charakterizuje rétoričnost a patetičnost spojená s výběrem jazykových prostředků „vysokých“, tzv. knižních, vznešená obraznost, ostentativní začleněnost mluvčího do širšího, národního celku. Zároveň – už vzhledem k totožnosti původce, jež je tu manifestována – vystupují dané texty jako

8 K vymezení rozdílu srov. Ricoeur 1992: 2–3, 115–127 aj. Shrnutí podává Tlustý 2008: 234–235.

varianty jednoho individuálního stylu, vyvíjejícího se v interakci se styly interindividuálními.

Závěrem: Koncept individuálního stylu se nepochybně stále jeví jako problematický. Neprospělo mu ani to, že ho některá pojetí stylistiky absolutizovala, ani to, že ho jiná pojetí marginalizují. Jistě si však zaslouží, aby byl nadále teoreticky promyšlen a ve spojitosti s tím analyticky zkoumán na rozmanitém textovém materiálu.

Literatura

- Červenka M., 1991, *Individuální styl a významová stavba literárního díla*. – M. Červenka, *Styl a význam. Studie o básnicích*, Praha: Československý spisovatel, s. 246–262 [1976].
- Červenka M., 1995, *Individuální styl a jeho významová aktivita*, „Stylistyka” IV, s. 223–225.
- Gray B., 1969, *Style. The Problem and its Solution*, The Hague – Paris: Mouton.
- Grimm Ch., 1991, *Zum Mythos Individualstil. Mikrostilistische Untersuchungen zu Thomas Mann*, Würzburg: Königshausen und Neumann.
- Gumbrecht H. U., 1986, *Schwindende Stabilität der Wirklichkeit. Eine Geschichte des Stilbegriffs*. – *Stil. Geschichten und Funktionen eines kulturwissenschaftlichen Diskurselements*, ed. H.U. Gumbrecht, K.L. Pfeiffer, Frankfurt am Main: Suhrkamp, s.726–788.
- Haßler G., 2009, *Stil*. – G. Haßler, C. Neis, *Lexikon sprachtheoretischer Grundbegriffe des 17. und 18. Jahrhunderts*, Berlin – New York: Walter de Gruyter, s. 975–1000.
- Hausenblas K., 1991, *Něco málo k jazyku a stylu Jana Gebauera*. – *Slavica Pragensia XXXV. Jan Gebauer. Sborník k 150. výročí narození*, Praha: Karolinum, s. 21–29.
- Hausenblas K. 1995, *Stručná charakteristika stylu a stylistiky*, „Stylistyka” IV, s. 233–243.
- Havránek B., 1963, *K funkčnímu rozvrstvení spisovného jazyka*. – B. Havránek, *Studie o spisovném jazyce*, Praha: Nakladatelství ČSAV, s. 60–68 [1942].
- Jankovič M., 2005, *Individuální styl a problematika „smyslu” uměleckého literárního díla*. – M. Jankovič, *Cesty za smyslem literárního díla*, Praha: Karolinum, s. 127–140 [1976].
- Jelínek, M., 2006, *Principy rozboru individuálních stylů*. – *Komunikace – styl – text*, ed. A. Jaklová, České Budějovice: Jihočeská univerzita, s. 35–40.
- Junková B., 1996, *Jazyk komentářů Jiřího Leschtiny*. – *Spisovnost a nespisovnost dnes*, ed. R. Šrámek, Brno: Masarykova univerzita v Brně, s. 163–165.
- Lecerle J.-J., 1993, *The Current State of Stylistics*, „The European English Messenger” II, č.1, s.14–18.
- Lerchner G., 2002, *Individualstil und gesellschaftliche Sprachtätigkeit*. – G. Lerchner, *Schriften zum Stil. Vorträge zur Ehrung Gotthards Lerchners anlässlich seines 65. Geburtstages und Aufsätze des Jubilars*, ed. I. Barz, U. Fix, M. Schröder, Leipzig: Leipziger Universitätsverlag, s. 68–79 [1980].
- Lessing G. E., 1996, *Anti-Goeze. D. i. notgedrungene Beiträge zu den freiwilligen Beiträgen des Hrn. Past. Goeze*. – G. E. Lessing, *Werke, Bd. 8*, ed. H. Göbel. Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft, s. 160–308 [1778].
- Mukařovský J., 1948a, *Pokus o slohový rozbor Babičky Boženy Němcové*. – J. Mukařovský, *Kapitoly z české poetiky II*, Praha: Svoboda, s. 311–322 [1925].
- Mukařovský J., 1948b, *Masaryk jako stylist*. – J. Mukařovský, *Kapitoly z české poetiky II*, Praha: Svoboda, s. 422–446 [1932].
- Neruda J., 1951, *Knihy básní*, ed. F. Vodička, Praha: Orbis.
- Ricoeur P., 1992, *Oneself as Another*, přel. K. Blamey, Chicago – London: The University of Chicago Press [1990].
- Spitzer L., 1961, *Stilstudien I*, München: Max Hueber [1928].
- Tlustý J., 2008, *Ricoeurova cesta k narativní identitě*. – *Vyprávění v kontextu*, ed. A. Jedličková, O. Sládek, Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, s. 230–239.
- Trabant J., 1986, *Der Totaleindruck. Stil der Texte und Charakter der Sprachen*. – *Stil. Geschichten und Funktionen eines kulturwissenschaftlichen Diskurselements*, ed. H. U. Gumbrecht, K. L. Pfeiffer, Frankfurt am Main: Suhrkamp, s.169–188.

Príspevek byl napsán v rámci výzkumného záměru MSM-0021620825 *Jazyk jako lidská činnost, její produkt a faktor*.

Individual Style – the Problem and its Solutions

First part of the article outlines the evolution of the concept of individual style in stylistics. Second and third part point out the theoretical and methodological problems connected with the above-mentioned concept and draw attention to several possible solutions. The radical solution consists – in the tradition of the negativistic propositions submitted by B. Gray in his book *Style. The Problem and its Solution* (1969) – in denying the existence of the phenomenon of individual style (Ch. Grimm, *Zum Mythos Individualstil*, 1991). If we want to defend the legitimacy and usefulness of the concept, we have to take into account various factors. (1) Individual style manifests itself in the whole textual production of a person, but only a part of this production can become object of research; so a complicated question arises, which texts can be considered

representative. (2) The reductive approach to the individual style searches for those style traits that are specific only for the given author and tries to filter out all the other traits. On the other hand, the complex approach conceives the individual style as a mode of selection and organization of the elements of author's idiolect; thus, also the devices shared with other persons are considered as components of the individual style. (3) The individual style must be viewed as dynamic and changing in time.

Keywords: *individual style, idiosyncratic vs. generic stylistics, representative texts, reductive and complex approach to the individual style, idiolect, identity, ipseity.*